

ZVONIMIR MILANOVIĆ – NONO

profesor, pjesnik i boem

(29. siječnja 1960 – 21. lipnja 2019)

Zvonimir Milanović rođen je u Prnjavoru 1960. godine, od majke Marije i oca Stanislava. U Splitu završava osnovnu školu i klasičnu gimnaziju, gdje se i rodila njegova ljubav prema klasičnim jezicima. Studij je započeo na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1980. godine i nastavio ga na Jagiellonskom sveučilištu u Krakovu (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), gdje je studirao klasičnu filologiju. Magistarski rad obranio je 1989. godine na Varšavskom sveučilištu (Uniwersytet Warszawski).

Do 2000. godine zaposlen je kao profesor klasičnih jezika na Gimnaziji u Puli i Pazinskom kolegiju. Nastojao je promicati vrijednosti iz antičke kulture i njezine baštine: objavio je više knjiga prijevoda s latinskoga, grčkog, poljskog i španjolskog jezika, uvodne studije, eseje te stručne i znanstvene radove u časopisima.

Od 2000. zaposlen je kao lektor na studiju Latinskog jezika i rimske književnosti Filozofskog fakulteta u Puli Sveučilišta u Rijeci (sadašnjem Odsjeku za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli). Doktorsku je disertaciju naslova *Humanizam polski a humanizm chorwacki w dobie wczesnonowożytnej. Idee, związki, paralele (Poljski i hrvatski humanizam u ranonovovjekovnoj dobi. Ideje, veze, paralele)* obranio 2013. na Jagiellonskom sveučilištu u Krakovu s ocjenom *summa cum laude*.

Godine 2017. izabran je u zvanje docenta i za predstojnika Odsjeka za klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Bio je nositelj kolegijâ Latinskih deskriptivnih gramatika, Osnova grčkog jezika, Pregleda rimske književnosti i Uvoda u hrvatski latinizam. Autor je udžbenika latinskog jezika *Hereditas linguae Latinae* za potrebe gimnazija i sveučilišta. Sudjelovao je kao izlagač na znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu. Znanstvene i stručne radove objavljivao je na hrvatskom, poljskom, latinskom i engleskom jeziku.

S osobitim je ponosom isticao svoj posljednji (i nedugo potom zadnji) projekt, Međunarodni znanstveni skup „*Mare Internum Culture: Humanistic Ideas, Relationships and Parallels in the Early Modern Age / Kultura Mare Internum: Humanističke ideje, veze i paralele u ranome novom vijeku*”, koji se održao ujesen 2018. na Filozofskom fakultetu u Puli. Kao predsjednik je Organizacijskog odbora tog skupa konačno ostvario svoju zamisao, ideju koja je u njemu već neko vrijeme tinjala, a on ju je marljivo gajio i razvijao. Bio je to projekt koji ga je iskreno veselio, a pozitivni ishodi ohrabрили ga da već razmišlja o organizaciji sljedećeg. Zbornik će radova s ovog skupa biti objavljen sljedeće godine.

IN MEMORIAM

Zvonimir Milanović ostavlja neizbrisiv trag u sjećanjima ne samo kolegica i kolega s kojima je radio u istarskim gimnazijama, nego i njegovih bivših učenika. Međutim, ostao je on u gimnazijama i ostat će još najmanje pet godina, kroz svoju *Hereditas linguae Latinae*, udžbenik i radnu bilježnicu latinskog jezika za gimnazije, opremljenu didaktičkim i metodološkim uputama za nastavnike.

U njegovim je radovima vidljiva i njegova intelektualna širina, ljubav prema Poljskoj, Hrvatskoj, poeziji i humanizmu. Pisao je i prevodio Erazma Roterdamskog, Diogena Laertija, Cicerona, Seneku i Marka Aurelija, posebno se posvetivši splitskom nadbiskupu Marku Antoniju de Dominisu i Marulićevu kršćanskom humanizmu.

U časopisima i zbornicima pisao je o intelektualnoj i političkoj sinergiji poljskih i hrvatskih humanista u 16. stoljeću, o lirici, etničkom identitetu i političkoj strategiji u razdoblju renesanse, hrvatskim latinistima. Objavio je svoje zapise u *Novoj Istri*, „Pjesme – Zvijezda u kamenu” (na hrvatskom, latinskom i poljskom jeziku) 1997, i „Pjesme” 1998, kao suradnik Društva hrvatskih književnika u Puli. Pisao je i o pulskoj pjesnikinji iz 16. st. Philippi Lacei, „*Illyrica – Carmen Saphicum*”, te o Matiji Vlačiću Iliriku, predgovor prvom dijelu *Ključa Svetoga pisma*. Objavio je mnoge svoje transkripcije i redakteure.

Kao klasični filolog bio je član HDKF-a i redoviti sudionik skupova *Euroclassica Academia Ragusina* u Dubrovniku te polaznik dviju međunarodnih stipendija 2013. godine, „Fund of Queen Jadwiga” i „*Thesaurus Poloniae – International Cultural Centre in Cracow*”, uz znanstveni staž na Jagiellonskom sveučilištu.

Zvonimir Milanović bio je čovjek specifična i osebujna karaktera. Splitski mu je humor, koji su rijetki znali razumjeti, bio istančan i težak, osnažen dalmatinskim dišpetom i uz određenu zdravu drskost. Razigran u duši, veliko „dite”, izazovan sugovornik u raspravi, intelekta staroga mudraca. Za jedne Zvone, za druge Milanović, za Splićane – Nono. Život mu je obilježen borbom s vlastitim nemirima, teškim događajima i razočaranjima u životu, iz kojih se, jači no prije, vraćao svojim studentima, prijateljima i neprijateljima, sve dok nije odlučio pronaći mir u svojim Divjakima. Povremeno ga prekidajući Krakovom i duhovima poljskih ulica, kako je znao govoriti.

Dolazak je u Divjake, mali motovunski zaselak imenom kojim je bio oduševljen, bio metaforički povratak u njegovu Sinjsku krajinu, odakle mu djedovi vuku korijenje. Bio je to simboličan prekid patnje za Splitom i Dalmacijom, traženjem i konačno pronalaskom mira i tišine u voljenoj mu Istri. Bježanjem od grada koji je znao bolje nego mnogi koji žive u njemu, jer poznavao je neobične ljude. U skrivenoj je noćnoj Puli raspoznavao mali Pariz. Divjaci su i Motovun bili njegova ljubav, a na igru smo se riječi, između imena sela i njegova karaktera, znali našaliti uz: „*Nomen est omen*. A može i obrnuto.”

Najbliži suradnik gotovo punih trinaest godina, dijeleći teret rada na izrazito zahtjevnu studiju koji se ne može nositi s kvantitativnim okvirima sušte ekonomske

isplativosti. Nastojao je, koliko je mogao, u angažmanu protiv takva nametanja i takvih okvira, za filologiju okova, odnosno u pokušaju da zaštiti, sada ugrožen, položaj klasične filologije u Hrvatskoj. Izvrsno je znao grčki, što se najbolje moglo vidjeti u razgovoru. Posljednjih se godina posvetio istraživanju i proučavanju određenih pitanja jezika i književnosti, zanimajući se za filozofiju i teologiju. Jer, „ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος.”

Smisao je za humor zadržao do kraja, isti onaj istančan i težak. Pokazao je iznimnu hrabrost u borbi s nadaleko nadmoćnijim neprijateljem. Podsjetio je time, posebice nas neke „zadrte profesionalce”, da ima i običnih, a itekako bitnih, stvari u životu. Podsjetio nas je da bismo upravo zbog takva profesionalizma trebali biti sposobni lakše se izdići iznad nekih, u biti, nebitnih detalja. Da bismo mogli biti, profesiji usprkos, unatoč i s njom u skladu, malo više ljudi.

Znanstvenik i nastavnik, filolog, humanist, pjesnik i boem, prijatelj, i sam je, u pjesmi posvećenoj bratu Mariju, kiparu, poginulom u Domovinskom ratu, pisao o smrti ovako:

*Smrt ipak nije nešto sasma ljudsko
Mati nije živinski kriknula
Otac je umro odavno,
Pod smokvom, u kamenu
Ne odzvanja klesarevo dlijeto.
S tihog se balkona
Nečujno spušta crna zavjesa.
S vrha Vidilice, kroz poneke agave
Pogled nestaje u mislima.
Sunce je, podnevna žega u Istri.
Ljepota se krajolika pretače u suštinu.*

... καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν,
καὶ Θεὸς ἦν ὁ ΛΟΓΟΣ.

IZABRANE PUBLIKACIJE

Doktorska disertacija

Humanizam polski a humanizam chorwacki w dobie wczesnonowożytniej. Idee, związki, paralele, disertacija obranjena na Odjelu za polonistiku Jagiellonskog sveučilišta u Krakovu 21. XII. 2013, 550 str.

Autorske knjige – udžbenici i knjige prijevoda

Marko Aurelije Autokrator, *Samomu sebi*, Zagreb: „CID” Zagreb, 2001. (prvo izd. 1996), 180 str. (Zvonimir Milanović: 160 strana prijevoda s grčkog, komentar i bilješke 20 strana).

Marko Antonije de Dominis, *O miru među religijama – poslanica*, u: M. A. D. *Izabrani radovi 1*, recenzija: akademik prof. dr. sc. Ivan Golub, urednik dr. sc. Ante Maletić, Split: Lamaro d.o.o., 2002, str. 159–213.

Lucije Anej Seneka, *Dijalozi. O postojanosti mudraca, O providnosti, O sretnom životu, Florilegij*, Zagreb: Nova Akropola, 2007, 195 str. (Zvonimir Milanović: 25 strana uvodni esej i 170 strana prijevoda s latinskog jezika).

Marko Tulije Ciceron, *Život i djelo. Lelije o prijateljstvu*, Zagreb: Cid-nova, 2007, 160 str. (Zvonimir Milanović: 85 strana pregledne studije o Ciceronu i 70 strana prijevoda s latinskog uz bilješke i komentar).

Marko Tulije Ciceron, *O dužnostima*, Zagreb: Nova Akropola, 2007, Zvonimir Milanović: 200 strana prijevoda s latinskog jezika uz komentare u bilješkama.

Diogen Laertije, *Životi i misli istaknutih filozofa*, Zagreb: Nova Akropola, 2008, Zvonimir Milanović: 135 strana prijevoda s grčkog jezika i bilješke (izbor cjelina iz Laertijeva djela).

Erazmo Roterdamski, *Pohvala ludosti*, Zagreb: Cid-nova, 2009. (prvo izd. 1999), 170 str. (Zvonimir Milanović: 10 strana uvodni esej i 160 strana prijevoda s latinskog jezika uz komentare u bilješkama).

Hereditas linguae Latinae. Udžbenik latinskog jezika za gimnazije, novo, izmijenjeno i dopunjeno izd., Zagreb: VBZ 2014, 192 str.

Hereditas linguae Latinae. Radna bilježnica iz latinskog jezika za gimnazije, novo, izmijenjeno, dopunjeno izd., Zagreb: VBZ 2014, 149 str.

Hereditas linguae Latinae. Didaktičke i metodološke upute za nastavnike, Zagreb: VBZ, 2016, 71 str.

Hereditas linguae Latinae. Udžbenik latinskog jezika za gimnazije, novo, izmijenjeno i dopunjeno izd. u pripremi za tisak (2019).

Radovi u časopisima i zbornicima

„Philippa Lacea Polana Illyrica – Carmen Saphicum (članak o pulskoj pjesnikinji iz XVI. st. i prijevod saphičkih stihova)”, *Nova Istra*, god. II, sv. IV, br. 1, Pula 1997.

„Mathias Flacius Illyricus, Prologus primae partis Clavis Scripturae Sacrae (Matija Vlačić Ilirik, Predgovor prvom dijelu Ključa Svetoga pisma)”, *Nova Istra*, god. II, sv. VII, br. 4, Pula 1997, prijevod s latinskog jezika i komentar u bilješkama.

„Pjesme – Zvijezda u kamenu”, *Nova Istra*, god. II, sv. VII, br. 4, Pula 1997.

„Pjesme”, *Nova Istra*, god. III, sv. IX, br. 2, Pula 1998.

„Temelji antičke historiografije. Esej o starovjekovnoj historiografiji”, *Nova Istra*, god. IV, sv. XIII, br. 2–3, Pula 1999.

„Hrvatski latinisti u podijeljenoj Europi”, u: Darko Deković (ur.), *Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa „Latinitet u Europi – Latinitas in Europa”*, Rijeka: HAZU – Matica hrvatska, Ogranak u Rijeci, 2004.

Dragana Lucija Ratković (ur.), *Tar, Frata, Vabriga: kulturna baština*, Edicija „Hereditas Histriae”, Zvonimir Milanović: prijevod fragmenata s latinskog o biskupskim vizitacijama, Poreč: Pučko otvoreno učilište Poreč – Zavičajni muzej Poreštine 2006.

„Lelije o prijateljstvu”, u: Roman Mazurkiewicz (ur.), *Książka jubileuszowa ku czci Profesora dr-a hab. Wacława Twardzika, Amoenitates vel lepores Philologiae*, Krakov: Instytut Języka Polskiego PANU, Wyd. Lexis, 2007.

„Duch Europy w kulturze renesansowej Polski i Chorwacji oraz Dalmacji – The spirite of Europe...” , *Herito. Heritage, culture and the present*, no. 11, Krakov: MCK – ICC, 2013, (dvojezični poljski i engleski tekst).

„Przestrzenie sakralne czasów wojny i pokoju w chorwackiej literaturze doby wczesnonowożytnej” [Sveti prostori u vremenima rata i mira u hrvatskoj književnosti ranonovovjekovne dobi], u: Mariola Jarczykova – Božena Mazurkova (ur.), *Świat bliski i świat daleki w staropolskich przestrzeniach*, Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, NR 3317, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2015.

„Djelatnost Jakova Baničevića, Jana Dantyszeka i Frana Trankvila Andreisa s osvrtom na odnos prema Erazmu Rotterdamskom i političkim idejama u povijesnom kontekstu prvih triju dekada XVI. stoljeća”, *Književna smotra*, sv. 47, br. 175 (1), Zagreb 2015.

„Amicitia diplomatica Piotra Tomickog i Stjepana Brodarića u kontekstu austrijsko-ugarskog konflikta u XVI. stoljeću”, *Književna smotra*, sv. 47, br. 178 (4), Zagreb 2015.

„Ethos, ethnos, politeia. Etnički identitet i političke strategije u razdoblju renesanse”, u: Dalibor Blažina – Đurđica Čilić Škeljo (ur.), *Witkacy i drugi: zagrebački polonistički doprinosi*, Zagreb: FF-press, Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti, 2016.

„Problemi interpretacije i prevođenja stare književnosti. Nekoliko pitanja, primjedbi i propozicija / Problemy interpretacji i tłumaczenia literatury dawnej. Kilka pytań,

IN MEMORIAM

uwag i propozycji (tłum. Leszek Małczak)”, u: *Przekłady literatur słowiańskich. Tłumacze i przekładoznawstwo słowiańskie*, T. 7, Cz. 1, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.

„Muza dalmatinska i sarmatska. Intelktualna i politička sinergija poljskih i hrvatskih humanista u XVI. stoljeću”, u: Maciej Czerwiński – Damir Agičić (ur.), *Poljsko-hrvatske veze kroz stoljeća. Povijest, kultura, književnost*, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa: Związki polsko-chorwackie na przestrzeni wieków. Historia, kultura, literatura, Zagreb: Srednja Europa, 2018.

„Lirika – zrcalo života: u kontrapunktu melankolije i vedrine”, u: Damir Matanović – Bogusław Zieliński – Amira Turbić Hadžagić – Emina Berbić Kolar (ur.), *Tadijino stoljeće: povijest, kultura, identitet*, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa, Osijek – Poznanj, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti – Fakultet za poljsku i klasičnu filologiju, 2018.

Stručni radovi (transkripcije i redakture)

Alka Starac, *Rimsko vladanje u Istriji i Liburniji*, sv. I i II, Pula: Arheološki muzej Istre, 1999, 191 + 247 str. (Zvonimir Milanović: lektura grčkih i latinskih tekstova).

De republica ecclesiastica libri X Auctore Marco Antonio de Dominis Archiepiscopo Spalatensi. Libri I, II, recenzija: akademik prof. dr. sc. Ivan Golub, ur. dr. sc. Ante Maletić, lektura Zvonimir Milanović, Split: Lamaro d.o.o., 2003, 742 str. (Zvonimir Milanović: transkripcija latinskog teksta – tiska iz XVII. stoljeća).

Gaj Julije Cezar, *Moji ratovi*, prijevod i napomene Ton Smerdel, recenzenti Hrvoje Gračanin i Neven Jovanović, redaktura prijevoda Zvonimir Milanović, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2013, 569 str.

Czesław Miłosz, *O putovanjima kroz vrijeme*, prev. Siniša Kasumović, redaktura Zvonimir Milanović, Zagreb: Naklada Ljevak, 2015, 345 str.

Ante Matan, Filip Zoričić